

תבונות

הגות עיון ופשוט
משיעורי

הג"ר דוד לייבל שליט"א

נערך ע"י תלמידיו

בקרובי אקדש

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אִשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קַמֶּרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'.

בפרשת מותם של שני בני אהרן ישנם לימודים רבים, במאמרנו 'חטאם של נדב ואביהוא' ביארנו את מהות חטאם בכך שפעלו במרחב גבוה יותר ממה שגופם יכול היה להכיל, במאמר זה נעמוד על טיב העונש ועל תגובתם של משה ואהרן לחטא ולעונשו, אשר מהם ניתן ללמוד רבות על תפקידם הרגיש של הכהנים ומנהיגי הציבור בהיותם משמשים כשליחים הבאים בשמו של עם ישראל אל הקודש פנימה.

על פני כל העם אכבד

התורה מתארת את תגובתם של משה ואהרן על מות נדב ואביהוא:

'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד וַיָּדָם אֶהֱרֹן.'

בפשטות נראה שמשה בא לנחם את אהרן מצערו הגדול, כך נראה גם מדברי המדרש שמביא רש"י:

'אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאֶהֱרֹן, אֶהֱרֹן אַחֵי יוֹדֵעַ הֵייתִי שְׂתִיקָדָשׁ הַבַּיִת בְּמִידְעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהֵייתִי סְבוּר אוֹ בִי אוֹ בְּךָ, עַכְשָׁו רֹאֶה אֲנִי שְׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְךָ.'

צריך להבין, מהי הנחמה בכך שהקב"ה אמר 'בקרובי אקדש'? יתירה מכך, מתוכן הדברים של משה נראה שמצד מעשיהם אין כאן עונש על חטאם, וכל סיבת מיתתם היתה כדי שיתגדל כבוד השם וכבוד המשכן, אם כך, אדרבה, מבחינה מסוימת זה מצער אף יותר לדעת שהם מתו כביכול שלא לפי שורת הדין?

ובאמת יש להתבונן, האם אכן הנהגת הצדק של הקב"ה מאפשרת להמית רק מהטעם של "למען יראו ויראו"? אמנם השיקול החינוכי של "ישמעו ויראו" מופיע בתורה באדם שחייב מיתה מצד עצם חטאו ושיקול זה מצטרף גם כן, אך האם יתכן ששיקול זה לבדו יהיה סיבת העונש?

כדי לבאר את הדברים נקדים על מעמדם של נדב ואביהוא בעם ישראל:

וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה' אֹתָהּ וְאֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעֵים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק:

מלשון הפסוק אנו רואים בבירור שנדב ואביהוא הם במעמד גבוה ביותר - מיד אחרי משה ואהרן ולפני שבעים הזקנים, ואכן, בגמרא נראה שנדב ואביהוא נועדו להנהיג את הדור לאחר משה ואהרן:

משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב ואביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה נהיג את הדור (סנהדרין נ"ב ע"א).

לא נדון כאן בתוכן האמירה הזאת והאם בכך היה חטאם אך בוודאי נוכל ללמוד מכך כי עתידים היו נדב ואביהוא להיות המנהיגים של עם ישראל.

נראה לבאר כי חומרת עונשם של נדב ואביהוא אינה רק מחמת התביעה האישית עליהם בשל דרגתם, אלא מתוקף היותם מועמדים להנהיג את כלל ישראל, ולכן המשמעות של חטאם גדולה בהרבה מאשר אילו חטאו כאנשיים פרטיים. יתירה מכך, את חטאם הם עושים במעמד שהוא אינו פרטי להם אלא

בעבודתם ככהנים, הכהונה איננה רק תפקיד טכני של הקרבת קרבנות אלא היא בבחינת שליחות ציבור. הכהן משמש כשליח של העם כולו לעמוד לפני ה' ולהביא לפניו את צרכי עמו. עמדת הנהגה זו מטילה אחריות כבדה על הכהנים העומדים בין ה' ובין העם. עם ישראל נושא אליהם את עיניו ותולה בהם את יהבו, שהם ידעו את הגישה הנכונה לגשת אל הקב"ה ושהם יביאו לפניו באופן הראוי והמדויק ביותר את כל צרכיהם.

נמצא אם כן שחטאם של נדב ואביהוא מתייחס לשליחות הציבורית אליה הם יועדו. אם היו דנים אותם כאנשים פרטיים, יתכן וחומרת החטא שלהם אכן לא הייתה מביאה אותם למיתה, אך כאשר הם עושים זאת כחלק מעבודת הכהונה, וביותר, כאשר הם עושים זאת בימי המילואים, הרי שיש לכך משמעות רחבה בהרבה מעצם המעשה. כל פעולה ותנועה שלהם במסגרת עבודתם כשליחי העם ומנהיגי מיוחסת לעם כולו, וכאשר ישנה סטייה אפילו במעט מהאופן הראוי ומוקרבת אש זרה לפני ה' הרי שחומרת הדברים והשפעתם היא עצומה, ומכאן גם המיתה הבאה בעקבות המעשה.

בקרובי אקדש

כאשר משה אומר לאהרן **'הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאָמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְבֹּד'** הוא איננו מפרש לו את מיתתם רק משום שעל ידי זה מתגדל כבוד ה', שכן אין הדבר מסביר את סיבת עונשם ובוודאי שאין בזה נחמה לאהרן כפי ששאלנו. משה מזכיר לאהרן שהמציאות הזאת היא חלק ממשא ההנהגה של עם ישראל וחלק ממשא הכהונה. כאשר עומדים במעמד כזה ונושאים שליחות ציבורית כזאת הרי שלכל מעשה ישנה משמעות רחבה בהרבה, ובהתאם להשפעתו של המעשה כך גם העונש הבא בעקבותיו.

ישנו גם עומק נוסף בדבריו של משה לאהרן, כשנדב ואביהוא מתו בצורה כזו ובאופן כזה, הרי שבמיתתם גופא התממש תפקיד הכהונה הנועד לקדש את ה' ואת המשכן, וזו המשמעות של דברי משה 'עכשיו יודע אני שהם גדולים ממני וממך', כלומר, ככל שהם גדולים יותר כך הם ראויים יותר להיות אלו שמקיימים את תפקיד הכהונה גופא בכך שקידשו את ה' במיתתם.

אהרן בשתיקתו מקבל על עצמו שוב את תפקיד הכהונה ומתמסר אליו. אין בשתיקתו של אהרן רק צידוק הדין, אלא גם הזדהות מחודשת ממקום נשגב יותר עם תפקיד הכהונה וההנהגה של עם ישראל. על אף המחיר הכואב ששילם במות בניו, אהרן הבין כי כאשר נדב ואביהוא מתים לפני ה' הרי שהם בעצם מקיימים את שליחות הציבור שלהם. אמנם הם מקיימים אותה על דרך השלילה ולא על דרך החיוב, אך גם זו דרך שבה העם לומד ממנהיגיו.

אבלות העם

קעת נוכל גם להבין את הוראת הקב"ה לבניו הנותרים של אהרן שלא לנהוג מנהגי אבלות ואת חומר העניין בעונש המיתה האמור בפסוק: **'וְאִמְרָ מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְלֹאֲלֶעָזָר וְלֹאֲלִיתָמָר בְּנֵי וְרָאִשִׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבַגְּדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצֹף'**. ההסבר לכך הוא כי במקרה ובו מנהיגי העדה חוטאים, גם העם נדרש לחשבון נפש. היחסים בין העם למנהיגיו הם הדדיים. המנהיג כמובן משפיע על העם ולכן מדקדקים איתו כחוט השערה. אבל בה במידה גם לעם ישנה השפעה על מנהיגיו, וחטאו של מנהיג ושליח ציבור הוא במידה רבה תוצאה ממצבו הרוחני של העם והציבור אותו הוא מנהיג. ולכן במקרה שבו המנהיג חוטא נדרש מהעם חשבון נפש ותיקון של דרכיו. כך מצאנו גם בדברי משה **'גַּם בֵּי הַתְּאֲנִיף ה' בְּגִלְלָתְכֶם לְאָמֹר גַּם אֶתָּה לֹא תִבֹּא שָׁם'** (דברים א' 10). אם היו אחי נדב ואביהוא נוהגים מנהגי אבלות הרי שבכך היו מכריזים על מותם של נדב ואביהוא כעניין אישי ומשפחתי שלהם וכתוצאה מכך היה מבין העם שאין זה מעניינו ולא היה שם ליבו לדרישה לחשבון נפש ציבורי. מה שהיה מביא למצב של **'עַל כָּל הָעֵדָה יִקְצֹף'** לכן מצווה ה' את בני אהרן שלא לנהוג במנהגי האבלות על קרובים, כיון שדבר מותם של נדב ואביהוא במקרה זה איננו עניין משפחתי שלהם. הם מתו תוך כדי מילוי תפקידם וחלק ממונן, ומשכך מיתתם היא עניין של כלל הציבור ולא רק של המשפחה. מנהיגי העדה חטאו ומתו והעדה כולה צריכה להתאבל, לעשות חשבון נפש ולשוב בתשובה.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק
להארות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvunot.net
לקבלת העלון במייל a@tvunot.net